

Pospíšil, Ivo

Dětská literatura : česko-slovenské prostupování a paralely

Opera Slavica. 2005, vol. 15, iss. 3, pp. 44-45

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117521>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

(nielen priestorová, etnická, ale aj civilizačná), identita kultúry a filozofie umenia, reč a jazyk spoločnosti a umenia, hodnotový relativizmus, kategórie estetiky, etiky a emocionality, ale predovšetkým čas vyjadrený ako hodnota v „systéme“ tradície a v kontexte dejov i premien ako výpoveď o súvislosti a plynulosti všetkého, čo súvisí s ľudským, kultúrnym, duchovným, tvorivým spoločenstvom.

Projekt „globalizácie“ sveta, vo svojej podstate jeho civilizácií, v ich rámci aj kultúry, umenia a vedy sa koncipuje ako inštrukcia na chápanie kvality života a jeho obsahu, čo si žiada, aby na náprotivnej strane sceľovania a zjednocovania stáli také argumenty, ktoré sa presadia adjektívnom „nový“. Skutočnosť, že sa areálovosť a tradícia nechápu ako nesúzvučné ponuky na pohyb v čase, priestore a medzi zovšeobecnenými hodnotami, ktoré ich spájajú však znamená, že sa očakáva v sociálnych vedách, ale aj v literárnej vede „hĺbková analýza“ a reflexia všetkého, čo súvisí s intelektuálnou a tvorivou potenciou subjektu. Zvlášť sa v tejto súvislosti myslí na slovo, počnúc jeho aktuálnymi či obnovenými významami v „rozmeroch“ času a „súbore“ dejov spoločenského a „ľudského“ sveta.

Spoločenské vedy, literárna veda medzi nimi napovedajú i to, že sa prevrstvuje „všetko“, čo predstavovalo klasickú schému filologického prijímania tvorby a „poriadok“ vecí v ich vývinovej kauzalite. Pozícia subjektu sa neoslabuje, hoci postmoderna s ním na poste subjektu jeho individualita a priori „nepočíta“. Subjekt na tlak zvnútra umenia reaguje nielen „novou rečou“, ale aj tým, že sa etabluje do druhov a žánrov v takých výpovedných a kompozičných „pozíciách“, aké výrazové systémy naračného a vizuálneho umenia doteraz odmietali. I tým sa umenie zbližilo so širokospektrálne riadeným synkretizmom nielen vo svojej tradičnej morfológii, ale aj v stratégii druhu, žánrov, poetiky a tým spätne „problematizuje“ i ono svoju entitu. Aj o týchto problémoch a ďalších (užitočných) krízach spojených s verbálnym umením „hovoria“ na textových a literárnohistorických javoch (národné moderny) v národných literatúrach autori v zborníku. O jeho aktuálnosti a podnetnosti napovie inšpirácia, ktorú ponúka predovšetkým do literárnej histórie, poetiky a medziliterárnosti (ne)slavistického umenového a literánovedného výskumu.

Viera Žemberová

Dětská literatura: česko-slovenské prostupování a paralely

Dotyky české a slovenské literatury pro děti a mládež. Edice Ladění. Vydal Bedřich Maleček, Slavkov u Brna 2004, 100 s.

S podporou Statutárního města Brna a Ministerstva kultury ČR vychází svazek studií, u jehož kořenů stál Ústav literatury pro mládež Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a společný mezivládní projekt česko-slovenské spolupráce (viz Předmluva **Mileny Šubrtové**). Předpokládám, že autorka předlohy je také editorkou knihy, ačkoli to není výlučně uvedeno. Na koncipování svazku se podílela řada autorů, kteří se dětskou literaturou (od té doby, co děti vědí o životě víc než někteří dospělí, mám opravdu potíže nejen identifikovat „literaturu pro mládež“, ale někdy i „literaturu pro děti“) po léta zabývají.

Úvodní pokus o reflexi české a slovenské literatury pro děti a mládež z pera Svatavy Urbanové je snad až příliš stručným, ale jinak věcným a úspěšným nástinem problematiky. Zuzana Stanislavová píše o zanedbávaném tématu slovenských spisovatelů pro děti písňích v Čechách – slovem „Čechy“ se míní ovšem – jak je slovenským, polským a ruským (zlo)zvykem – celá Česká republika, nicméně vraťme se k meritu věci, neboť stať zkušené autorky, která píše mj. o Tatjaně Lehenové (nar. 1961), Lubomíru Feldekovi (roč. 1936), Ireně Gálové (roč. 1944), Petru Stoličném (roč. 1945) a specifickém místě Nataši Tanské (roč. 1929), jejíž knihy se zpravidla vydávaly paralelně česky a slovensky, patří ve sborníku k nejvěcnějším a nejlepším. Do obtížného úkolu se pustila Milena Šubrtová: mnohý bude překvapen, kolik slovenských knížek pro děti bylo v 90. letech minulého století přece jen do češtiny přeloženo – podstatnou součástí přehledu je důkladná bibliografie.

Druhá část svazku je již analytičtější: Radoslav Rusňák (Prešov) píše o zážitkovosti v poezii pro děti, které se učí číst: ukazuje na esteticky kvalitní a naopak na triviální slabikáře. Markéta Andričíková (Košice) píše o variacích snu v autorské pohádce (Jaroslava Blažková), Naděžda Siegllová (Brno) uvádí dvě podoby pohádky v tvorbě Aloise Mikulky a Dušana Taragela: zatímco Mikulkova práce s pohádkovým žánrem jde cestou intenzifikace a aktualizace moderní pohádky, Taragel využívá žánrové konvence jako východiska, které pak popírá (s. 53). Studie N. Siegllové je zde jednou z mála, která se dovolává literární morfologie a geologie.

Poněkud delikátní otázka je implicitně obsažena ve stati Jany Čenkové (Praha) o Františku Volfovi: totiž působení a nucený odchod českých učitelů ze Slovenska na temném pozadí sklonku 30. let minulého století.

Třetí část svazku uvádí Jaroslav Toman (České Budějovice) statí *Teorie a praxe primární literární výchovy v česko-slovenském kontextu*. Je to poučená, analytická stať obsahující přehled a hodnocení metodiky literární výchovy, do níž s železnou pravidelností zasahovaly vlivy ideologie i praktické politiky. Autor však přitom rozlišuje a neváhá se dotknout – v návaznosti na stati Oldřicha Richterka a Petra Posledního – citlivých vztahů literární výchovy a literární vědy s tím, že teorie literární výchovy u nás ustmula na úrovni 80. let 20. století.

Marie Bízová a Vlasta Řeřichová (Olomouc) živě pojednaly o interpretaci textu a komunikačních dovednostech v návaznosti na olomouckou konferenci o metodách a formách práce při výuce češtiny na základních školách. Jitka Zítová (Brno) sleduje přítomnost slovenské literatury pro děti a mládež v českých čítankách (nejvíce Daniel Hevier, pak Lubomír Feldek, Jozef Pavlovič, Rudo Moric aj.) a konstatuje její uspokojivý, byť kvalitativně diskutabilní stav. Ludmila Liptáková (Prešov) upozorňuje na slovotvorná hnízda ve výstavbě uměleckého textu.

Při obecném konstatování živosti a životnosti traktované problematiky bych vyjádřil přání vyšší míry teoretičnosti; chybí mi tu něco (co jinak poměrně často nacházím právě na Slovensku) vysloveně a překvapivě objeveného, nějaké nečekané spojení nebo argumentačně podložená ušlechtilá spekulace, třeba i šokující; to ovšem nic nemění na zásadní záslužnosti publikace ve smyslu faktografickém, literárněhistorickém a metodickém.

Ivo Pospíšil